

skrev sina budordspredikningar. Dessa kapitel är mycket omfattande och upptar hela 120 sidor i avhandlingen som sammanlagt är 400 sidor lång och satt i liten och tät stil. Nordbäck motiverar kapitlen med att de genererar viktiga frågor till den följande analysen. Och det gör de förvisso. Men frågan är ändå om allt måste presenteras för läsaren eller om Nordbäck ibland kunde redovisat sina resultat mer direkt. Samtidigt är kontextkapitlen uttömmande och innehåller flera viktiga undersökningar där tidigare forskning saknats. Dessa undersökningar kan läsas separat med stor behållning. Det gäller inte minst studien av frihetstidens predikoideal i kapitel IV.

I kapitel V görs en närläsning av Chydenius elva budordspredikningar (en introducerande predikan och en predikan över varje budord). Predikningarna tillkom inom ramen för en pristävling arrangerad av *Theologico-Homiletiska* sällskapet. Till sällskapets syften hörde att bidra till den svenska predikokonstens utveckling. Detta gjordes bland annat genom pristävlingar som denna, vilken vanns av Chydenius. Nordbäck undersöker varje predikan utifrån fyra aspekter: 1) homiletisk och kateketisk kontext, 2) naturrätt och naturlig teologi, 3) apologetik och politik, och 4) bibel- och historiesyn. Analysen är på samma gång djup och bred. Ibland för den in på något oväntade ämnen som 1700-talets djuretik eller synen på islam, utan att för den delen avvika från centrala teman.

I kapitel VI analyseras predikningarna ur ett homiletikhistoriskt, ett etiskt och ett begreppshistoriskt perspektiv. Jag uppskattar att Nordbäck betonar det meningslösa i att försöka placera Chydenius i ett teologiskt fack. Hon visar att Chydenius var påverkad av exempelvis wolffianismen och neologin, samt att hans predikan mycket väl kan karaktäriseras som upplysningspredikan, men att i grunden låg en luthersk-ortodox tro som kom till uttryck i till exempel en bokstavlig syn på skapelseberättelsen. Likaså betonas att förnuft var ett nyckelbegrepp hos Chydenius, men att hans kritik riktades lika mycket mot dem som litade allt för mycket till sitt förnuft som mot dem som inte använde det alls. Chydenius eklektiska men konsekventa uppfattningar visas också av att hans naturrättsliga argumentation alltid var nära förbunden med hans grundläggande teologiska åskådning.

Om Nordbäck i det föregående kapitlet studerat Chydenius politiska åskådning så som den kom till uttryck i hans teologiska texter, söker hon i kapitel VII efter den teologiska dimensionen i ett mindre urval av hans politiska texter. Mot bakgrund av denna ”dubbla läsning” visar hon att den upplevda motsättning mellan radikalism och konservatism som nämndes inledningsvis egentligen inte existerade, tvärtom var Chydenius politiska åsikter en direkt följd av hans grundläggande teologiska uppfattning. Chydenius något ovanliga teologi kring begreppet ”egenkärlek” visar sig till exempel vara central för hans syn på samhällets ekonomiska organisation. En viktig slutsats

som hänger samman med det är att Chydenius ”liberala” motiv delvis misstolkats. I den mån Chydenius förespråkade ekonomisk och personlig frihet (som möjligheten för tjänstehjon att begära den lön de själva önskade) menade han inte att samhället skulle präglas av frihet från lagar, utan att frihetliga lagar skulle råda. Det var bland annat genom att mänskliga friheter skyddades av statens lagar som människan kunde nå lyckalighet. Och vad var då lyckaligheten – det högsta målet för människans strävan? Jo, enligt Chydenius, föreningen med Gud.

Sammanfattningsvis ger Carola Nordbäcks undersökning av en 1700-talsprästs trosuppfattning ett viktigt bidrag till den homiletiska, kyrkohistoriska och begreppshistoriska forskningen. Jag hade kunnat önska att Nordbäck valt att studera ”vanliga” söndagspredikningar, inte minst som befintlig forskning om tidigmodern predikan huvudsakligen behandlat predikningar från mer specifika sammanhang. Eftersom det här rör sig om 1) budordspredikningar, som 2) tillkom för en pristävling, och att 3) Chydenius inte framförde predikningarna i tal, de var enbart tänkta att läsas, speglar de troligen inte hur det predikades i sockenkyrkorna vid den här tiden, något vi vet ganska lite om. I gengäld visar Nordbäck att Chydenius bemödat sig om att skriva predikningarna som om de skulle ha framförts för en publik, och dessutom är förstås även dessa predikningar utslag av Chydenius allmänna predikosyn.

Utöver avsaknaden av ett register finns det inget att anmärka gällande formalia och akribi – trots att avhandlingen är mycket lång och skriven på extremt kort tid, drygt ett och ett halvt år! Att det var möjligt att genomföra projektet på så kort tid förklaras till viss del av att Chydenius predikningar redan fanns tillgängliga digitalt, men förmodligen än mer av Nordbäcks stora förtrogenhet med 1700-talets kyrkohistoria. Slutligen bör det sägas att Nordbäck ställer ganska höga krav på sina läsare, vilka förväntas ha relativt stor bekantskap med teologisk terminologi och därtill viss uthållighet. Men för den som är beredd att investera av sin tid går det att hämta mycket ny kunskap ur *Lycksalighetens källa*.

David Gudmundsson
Doktorand, Lund

Gunnar Granberg (red.), *Dopfunter i ny design. Konstnärer och teologer i dialog* (Karlstad: Votum Förlag, 2010), 80 sid.

I Uppsala stift pågick under åren 2007–2009 ett projekt kallat *Dopet i vår tid* som syftade till att förstärka och tydliggöra dopet och dess ställning som medlemsgrundande handling i Svenska kyrkan. Samtidigt har stiftet även arbetat mer långsiktigt med att intressera konstnärer och arkitekter för frågor rörande kyrkorummets konst och arkitektur. Som en fortsättning

och fördjupning av detta valde man att anknyta till ett konkret kyrkorum med behov av förnyelse, nämligen S:ta Maria kapell i Iggesund, Hälsingland, som saknade en dopfont. Arbetet med att skaffa fram en helt ny dopfont till kapellet redovisas i denna antologi, vilken är tänkt att tjäna som inspiration och handledning för församlingar som står i begrepp att beställa permanenta verk till sina kyrkorum. Det övergripande syftet från stiftets sida har varit att projektet i sin helhet skall inspirera andra församlingar till ökad medvetenhet om den konstnärliga gestaltningens betydelse i kyrkans sammanhang.

Projektet leddes av konstvetaren Eva Asp och däröver involverades konstnärer, arkitekter och teologer. I de inledande artiklarna presenteras projektet och dess syfte utförligt av redaktören (stiftsadjunkten, teol. dr Gunnar Granberg) respektive projektledaren. Vidare skriver arkitekten Jerk Alton om kapellets arkitektur och dess arkitekt Sven Ivar Lind. Därefter visas de åtta konstnärernas respektive förslag till ny dopfont tillsammans med korta motiveringar om hur de tänkt om sitt konstnärliga arbete. I de två följande bidragen skriver församlingsprästen Bengt Wiklund om dopets bilder, förebilder och folkfromma föreställningar, och kyrkoherden Pär Stenberg sammanfattar sina funderingar om betydelsen av att få en dopfont på plats i ett kapell som tidigare haft funktion som gravkapell. Därefter redovisas juryns/bedömningsgruppens utlåtande och slutligen ger Gunnar Granberg en kort historik från kyrkans äldsta tid fram till i dag om gestaltningen av baptisterier, dopkapell och dopfontar.

Som nämnts ovan har boken främst ett pedagogiskt syfte, där man har velat visa på projektet som en möjlig väg för församlingar att skapa diskussion och intresse kring kyrkorummets konstnärliga utsmyckning – och i förlängningen även tros- och livsfrågor. I denna strävan har man, sympatiskt nog, även valt att redovisa de problem som uppstod, vilket beskrivs i Eva Asps artikel ”En ny dopfont i S:ta Maria kapell”. Enligt Asp bestod det största misstaget i att man på ett för tidigt stadium blandade in allmänheten (”brukarna”) i processen (i klartext: lät allmänheten få ett för stort inflytande över valet av skissförslag), vilket medförde att bedömningsgruppen inte kunde nå enighet om ett specifikt förslag. Pär Stenberg anser å andra sidan i sitt bidrag att man borde ha lyssnat mer på församlingsbornas synpunkter. Här anar man som läsare en djupgående konflikt mellan bedömningsgruppens ”experter” och ”brukarna” dvs. församlingsborna beträffande valet av skissförslag även om detta tonats ned i boken. Här hade det varit intressant om några röster från församlingsborna hade fått komplettera framställningen. I övrigt känns boken genomarbetad och välstrukturerad, och ett stort plus ges för alla vackra färgbilder som ger ytterligare liv åt artiklarna. Spännande var också att läsa konstnärernas egna motiveringar till sina förslag.

Som inspiration och handledning för församlingar runt om i Sverige bör den här boken väl kunna fylla sitt syfte. Den väcker många frågor om kyrkorummet och dess gestaltning, vilket ju också är meningen. Själv ställer jag mig frågande till Asps åsikter om och (brist på) definitioner av ”teologisk” respektive ”estetisk” kompetens och hennes lätt elitistiska förhållningssätt gentemot ”vanliga” församlingsbor. Tyvärr framgår heller inte vilket av de åtta förslagen som kyrkorådet slutligen bestämde sig för, vilket är synd. Juryn/bedömningsgruppen förordar två förslag i sitt utlåtande, och det hade varit väldigt intressant att få veta hur kyrkorådet sedan resonerade i sitt beslut. Efter att ha läst hela boken känns det nästan litet snopet att inte få veta vilken dopfont som till sist kom på plats i kapellet. Trots det så är detta en intressant och lättläst bok som inte kräver några djupare förkunskaper av läsaren. Boken bör därmed även kunna läsas med stor behållning av privatpersoner med intresse för såväl dopets teologi och gestaltning som samtida kyrkokonst.

Hanna Källström
TD, Uppsala

David F. Ford, *The Future of Christian Theology*
(Walden: Wiley-Blackwell, 2011), 239 s.

Kristendomen står just nu mitt i en brytningspunkt mellan postmodernismens kritik mot och dekonstruktion av modernismen och något nytt och annorlunda. Somliga kallar denna period för senmodernism, medan andra inte vill etikettera tiden alls. Klart står emellertid att den utveckling och de förändringar av kristendomen som skett under 1900-talet har skett i en annan riktning än den riktning som idag har börjat träda fram.

I *The Future of Christian Theology* skriver David Ford, Regius Professor of Divinity på Faculty of Divinity vid universitetet i Cambridge, sin vision om kristendom utifrån ett teologiskt perspektiv. Kanske är inte vision rätt ord, utan möjligen är manifest bättre för att beskriva boken. Med grund i 1900-talets teologiska riktningar tar Ford avstamp in i framtiden och driver en bibelnära och kristocentrisk tes om teologisk kreativ vishet.

Manifestet består av tio kapitel som torde kunna delas in i en inledande del (kapitel 1), en beskrivande del (kapitlen 2–8) samt en framåtriktad avslutande del (kapitlen 9–10). Inledningsvis förklarar Ford vad han menar med begreppen vishet och kreativitet. Med vishet menar Ford Guds vishet och den möjlighet som finns för människan att söka och ta del av denna. Kreativiteten bygger på tanken om att konstruera och leda, där Guds vishet genom människors inspirerade klokskap får påverka och staka ut vägar för kristna att leva och verka. Den kreativa visheten består, enligt Ford, av fyra element: 1) Ett vist och kreativt återta-